

HIV pozitifler arasında damgalanma ve ayrımcılığa kim daha fazla maruz kalıyor?

Hülya Özkan Özdemir¹, Fatma Nur Karaman Kabadurmuş², Selma Tosun¹, Durmuş Özdemir²

¹ Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Bozyaka Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Klinik Mikrobiyoloji ve Enfeksiyon Hastalıkları Anabilim Dalı, İzmir-Türkiye.

² Yaşar Üniversitesi, Ekonomi Bölümü, İzmir-Türkiye

Amaç:

- Damgalanma, insan immün yetmezlik virüsü (HIV)/AIDS) ile yaşayan insanlar için birincil endişe kaynağıdır.
- Ayrımcılık insanların yaşam kalitesinin düşmesine neden olduğu gibi kişinin sağlık bakımı ve sonuçlarını olumsuz yönde etkiler.
- Ayrıca damgalama ve ayrımcılık, etkili HIV önleme ve tedavi stratejilerinin önündeki kalıcı engellerdir.
- Bu nedenle, bu çalışmada, damgalanmanın üç boyutunu içeren; içselleştirilmiş, beklenen ve yaşanmış HIV damgasının demografik ve sosyo-ekonomik belirleyicilerinin analiz edilmesi amaçlanmıştır.

Yöntem:

- SBÜ Bozyaka Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde tanı anından itibaren düzenli polikliniğe gelen 202 HIV pozitif kişinin kaydedilen klinik verileri kullanılmıştır.
- Sosyo-ekonomik ölçümlerini almak için hastalarla yüz yüze görüşüldü.
- Bu görüşme sırasında Earnshaw ve Chaudoir tarafından önerilen ve geliştirilen (2013) damgalanmanın üç boyutunu içeren içselleştirilmiş (6 soru), beklenen (9 soru) ve yaşanmış (9 soru) HIV Stigma ölçekleri uygulandı.
- Okuma bilmeyen kişilere okunarak cevaplar kayıt altına alındı.
- Veriler STATA 14.2 kullanılarak Logit ve OLS modelleri ile analiz edildi.

HIV Stigma Ölçekleri:

Üç damgalama mekanizması içerir: içselleştirilmiş, beklenen ve yaşanmış (Earnshaw ve Chaudoir, 2009; Earnshaw ve arkadaşları, 2013)

- İçselleştirilmiş damgalanma ölçeği: HIV ile ilişkili olumsuz duygu ve inançlar (utanç ve kirli hissetmek gibi)
- Beklenen damgalanma ölçeği: HIV'in gelecekte diğerlerinden ayrımcılık ve önyargı (örneğin, kaçınma ve farklı muamele) bekleyip beklemediği
- Yaşanmış damgalanma ölçeği: kişinin başkalarından bu tür ayrımcı davranışları daha önce yaşayıp yaşamadığı ve/veya şu anda deneyimleyip deneyimlemediği

İçselleştirilmiş stigma

		Mean	Strongly disagree %	Disagree %	Neither %	Agree %	Strongly agree %
1. HIV hastası olmam beni kötü bir insan gibi hissettiriyor.	202	2.08	36.14	37.13	13.37	9.41	3.96
2. HIV pozitif olduğum için diğer insanlar kadar iyi olmadığımı hissediyorum	202	2.26	31.68	35.15	12.38	17.33	3.47
3. Bana HIV bulaştığı için utanıyorum.	202	2.88	23.76	20.30	17.33	21.78	16.83
4. HIV olduğum için kendimi daha az düşünüyorum.	202	1.84	45.54	37.13	7.92	6.44	2.97
5. HIV pozitif olmak beni kirli hissettiriyor.	202	2.17	39.11	28.22	13.86	13.86	4.95
6. HIV olması bana iğrenç geliyor.	202	1.99	48.02	26.73	9.90	9.41	5.94

Earnshaw ve ark. (2013), yazarların hesaplamaları.

Not: Her bir madde için en yüksek frekans (%) kalın yazılmıştır.

Beklenen Stigma

			Very unlikely %	Unlikely %	Neither %	Likely %	Very likely %
1. Aile üyeleri benden kaçacaklar.	202	2.07	42.08	32.18	7.92	12.38	5.45
2. Aile üyeleri beni küçük görecek.	202	1.92	48.51	28.22	13.37	2.48	7.43
3. Aile üyeleri bana farklı davranırlar.	202	2.31	35.64	29.70	9.90	17.33	7.43
4. Toplum / sosyal hizmet uzmanları ihtiyaçlarımı ciddiye almayacaklar.	202	3.10	11.39	17.33	27.72	37.13	6.44
5. Toplum / sosyal hizmet uzmanları bana karşı ayrımcılık yapacaktır.	202	3.39	7.43	12.87	26.24	40.59	12.87
6. Toplum / sosyal hizmet uzmanları bana hizmet vermeyi reddeder.	202	2.89	13.37	24.26	27.72	29.21	5.45
7. Sağlık çalışanları endişelerimi anlamayacak.	202	2.72	9.90	40.59	20.79	24.75	3.96
8. Sağlık çalışanları bana dokunmaktan kaçınacaktır.	202	2.97	10.89	30.20	17.33	34.65	6.93
9. Sağlık çalışanları bana daha az saygı gösterecekler.	202	2.85	12.87	30.20	21.29	30.69	4.95

Yaşanmış Stigma

			Never %	Not often %	Somewhat often %	Often %	Very often %
1. Aile üyeleri benden kaçındı.	146	1.45	74.66	14.38	4.79	4.11	2.05
2. Aile üyeleri beni küçük gördü.	146	1.73	64.38	19.86	4.11	2.05	9.59
3. Aile üyeleri bana farklı davrandı.	144	1.46	74.31	13.19	6.94	3.47	2.08
4. Toplum / sosyal hizmet uzmanları ihtiyaçlarımı ciddiye almadılar.	202	1.93	31.19	53.47	8.91	4.46	1.98
5. Toplum / sosyal hizmet uzmanları bana karşı ayrımcılık yaptı.	202	1.94	31.68	51.49	10.89	3.47	2.48
6. Toplum / sosyal hizmet uzmanları bana hizmet vermeyi reddetti.	202	1.76	37.62	53.47	5.45	1.98	1.49
7. Sağlık çalışanları endişelerimi anlamadı.	202	1.84	39.60	43.56	11.88	3.47	1.49
8. Sağlık çalışanları bana dokunmaktan kaçındı.	202	1.93	36.14	43.07	13.37	6.93	0.50
9. Sağlık çalışanları bana daha az saygı gösterdi.	201	1.92	34.83	44.78	14.93	4.48	1.00

Katılımcıların temel özellikleri

	Freq.	Percent		Freq.	Percent
INTERNALIZED STIGMA			EDUCATION		
0 (index<12)	85	42.08	Primary school or less	49	24.26
1	117	57.92	Middle school	23	11.39
ANTICIPATED STIGMA			High school	62	30.69
0 (index<24)	96	47.52	University	68	33.66
1	106	52.48	INCOME		
ENACTED STIGMA^a			< Min wage	54	26.73
0 (index<15)	44	30.56	≥ Min wage	68	33.66
1	100	69.44	≥ 2x Min wage	53	26.24
AGE			≥ 3x Min wage	27	13.37
<24	17	8.42	SMOKING		
25-34	74	36.63	No	74	36.63
35-44	52	25.74	Yes	128	63.37
45-54	33	16.34	DRUG ADDICTION		
55+	26	12.87	No	150	74.26
GENDER			Yes	52	25.74
Female	32	15.84	CHRONIC ILLNESS		
Male	170	84.16	No	155	76.73
MARITAL STATUS			Yes	47	23.27
Single	113	55.94	CD4		
Married	54	26.73	< 200 cells/mm ³	26	12.87
Widowed	17	8.42	200–499 cells/ mm ³	102	50.50
Divorced	18	8.91	>500 cells/ mm ³	74	36.63
SEXUAL ORIENTATION					
Heterosexual	95	47.03			
LGBT	107	52.97			

Bulgular: Logit

VARIABLES	<i>Internalized</i>		<i>Anticipated</i>		<i>Enacted</i>	
	Coeff	AMEs	Coeff	AMEs	Coeff	AMEs
Age (25-34)	-0.87 (0.62)	-0.15 (0.10)	-1.42** (0.66)	-0.27*** (0.10)	0.66 (0.80)	0.12 (0.14)
Age (35-44)	-1.25* (0.68)	-0.23** (0.11)	-1.98*** (0.71)	-0.40*** (0.11)	1.01 (0.92)	0.17 (0.16)
Age (45-54)	-1.77** (0.83)	-0.33** (0.13)	-1.29 (0.84)	-0.25* (0.15)	1.24 (1.21)	0.20 (0.20)
Age (55+)	-2.21** (0.88)	-0.42*** (0.14)	-1.61* (0.87)	-0.32** (0.15)	0.97 (1.19)	0.16 (0.20)
Gender (Male)	0.05 (0.49)	0.01 (0.10)	-0.11 (0.48)	-0.02 (0.10)	0.32 (0.58)	0.05 (0.09)
Marital status (Married)	0.70 (0.48)	0.15 (0.10)	-0.16 (0.47)	-0.04 (0.10)	0.57 (0.64)	0.09 (0.10)
Marital status (Widowed)	0.17 (0.67)	0.04 (0.15)	-0.11 (0.65)	-0.02 (0.15)	0.96 (1.02)	0.15 (0.14)
Marital status (Divorced)	1.09* (0.68)	0.22* (0.12)	2.25*** (0.84)	0.39*** (0.10)	0.89 (1.11)	0.14 (0.16)
Sexual1 orientation (LGBT)	-0.11 (0.37)	-0.02 (0.08)	0.08 (0.38)	0.02 (0.08)	0.91* (0.55)	0.14* (0.08)
Education (middle school)	-0.99 (0.66)	-0.20 (0.13)	-0.51 (0.65)	-0.11 (0.14)	-1.05 (0.90)	-0.18 (0.15)
Education (high school)	-1.00** (0.51)	-0.20** (0.09)	-0.45 (0.48)	-0.10 (0.10)	-0.30 (0.71)	-0.05 (0.11)
Education (university)	-1.37** (0.58)	-0.28*** (0.11)	-0.60 (0.55)	-0.13 (0.12)	-0.41 (0.85)	-0.06 (0.13)
Income (min wage)	-0.56 (0.44)	-0.12 (0.09)	0.42 (0.43)	0.09 (0.09)	0.20 (0.57)	0.03 (0.09)
Income (≥ 2 x min wage)	-0.59 (0.47)	-0.12 (0.10)	-0.13 (0.47)	-0.03 (0.10)	-0.60 (0.66)	-0.10 (0.11)
Income (≥ 3 x min wage)	0.00 (0.59)	0.00 (0.12)	-0.04 (0.57)	-0.01 (0.12)	-2.58*** (0.93)	-0.47*** (0.15)
Smoking (yes)	-0.34 (0.35)	-0.07 (0.07)	-0.19 (0.34)	-0.04 (0.07)	-0.55 (0.48)	-0.09 (0.07)
Drug addiction (yes)	-0.07 (0.39)	-0.01 (0.08)	0.18 (0.39)	0.04 (0.08)	0.89 (0.58)	0.13* (0.08)
Chronic illness (yes)	0.97** (0.46)	0.20** (0.08)	0.19 (0.41)	0.04 (0.09)	1.36** (0.69)	0.20** (0.08)
CD4 (200–499 cells/mm3)	0.05 (0.50)	0.01 (0.11)	0.99** (0.50)	0.21** (0.10)	-1.59* (0.94)	-0.23** (0.11)
CD4 (≥ 500 cells/mm3)	0.37 (0.53)	0.08 (0.11)	0.30 (0.53)	0.06 (0.11)	-0.93 (0.96)	-0.12 (0.11)
Constant	2.40** (0.99)		1.22 (0.97)		0.76 (1.39)	
Observations	202	202	202	202	144	144
Pseudo R-squared	0.110		0.116		0.219	
chi2	30.30		32.49		38.75	
Log-likelihood	-122.3		-123.5		-69.26	

Abbreviations: Coeff, coefficients;
AMEs, average marginal effects

Standard errors in parentheses.
*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1.

Bulgular: OLS

VARIABLES	<i>Internalized</i>	<i>Anticipated</i>	<i>Enacted</i>
Age (25-34)	-2.93** (1.47)	-3.27* (1.85)	0.93 (1.92)
Age (35-44)	-3.09* (1.61)	-3.26 (2.02)	1.97 (2.12)
Age (45-54)	-4.72** (1.93)	-3.18 (2.42)	3.26 (2.54)
Age (55+)	-4.40** (2.02)	-2.00 (2.54)	2.38 (2.61)
Gender (Male)	0.53 (1.11)	-0.61 (1.40)	-0.42 (1.25)
Marital status (Married)	1.46 (1.15)	0.85 (1.45)	0.67 (1.38)
Marital status (Widowed)	0.04 (1.60)	-0.22 (2.00)	-0.50 (1.88)
Marital status (Divorced)	1.07 (1.54)	5.46*** (1.94)	-0.22 (1.91)
Sexual orientation (LGBT)	-0.61 (0.91)	1.39 (1.14)	2.16* (1.16)
Education (middle school)	-1.24 (1.56)	-1.29 (1.96)	-1.30 (1.86)
Education (high school)	-2.13* (1.17)	-1.39 (1.46)	-1.11 (1.41)
Education (university)	-2.19* (1.32)	0.15 (1.66)	0.81 (1.76)
Income (min wage)	-0.26 (1.03)	0.80 (1.29)	-0.08 (1.18)
Income (≥ 2 x min wage)	-1.82 (1.15)	-2.10 (1.44)	-1.40 (1.44)
Income (≥ 3 x min wage)	0.47 (1.39)	0.45 (1.74)	-5.16** (2.01)
Smoking (yes)	-0.02 (0.83)	0.34 (1.04)	-0.83 (1.07)
Drug addiction (yes)	0.45 (0.95)	0.62 (1.20)	0.53 (1.21)
Chronic illness (yes)	0.93 (1.00)	-0.32 (1.25)	1.78 (1.16)
CD4 (200–499 cells/mm ³)	0.49 (1.20)	1.83 (1.50)	-1.54 (1.49)
CD4 (≥ 500 cells/mm ³)	1.25 (1.26)	0.49 (1.58)	0.94 (1.54)
Constant	16.82*** (2.27)	25.45*** (2.85)	15.27*** (2.80)
Observations	202	202	144
R-squared	0.12	0.11	0.17

Standard errors in parentheses. *** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1.

Bulgular (İçselleştirilmiş stigma)

- Bir kişinin içselleştirilmiş damgalanma yaşama olasılığını artıran faktörler, boşanma (bekarlara göre %22 daha fazla) ve kronik bir hastalığa sahip olma (%20 daha yüksek) olarak tespit edildi.
- Yaş ve eğitim, içselleştirilmiş damgalama düzeyleriyle ters ilişkili bulundu.
 - Damgalanma yaşla birlikte azalır (55 yaş üstü kişiler daha genç yaş grubuna göre %42 daha düşük) ve
 - Eğitim düzeyi (üniversite mezunlarında örgün eğitim almamış veya ilkokul mezunu olanlara göre %28 daha düşük)

Bulgular (Beklenen stigma)

- Yaşla birlikte azalır (35-44 yaş grubu için %40 daha düşük)
- Medeni durum etkili olup evlilerde artmakta (boşanmış kişiler %39 daha yüksek damgalanma beklemekte)

Bulgular (Yaşanmış stigma)

- Yüksek gelir grubunda, asgari ücret veya daha az kazanan hastalara göre, yaşanmış damgalanma yaşama olasılığı önemli ölçüde düşük tespit edildi (%47).
- LGBT'ler heteroseksüel kişilere kıyasla %14 daha fazla damgalanma yaşıyor.
- Hem uyuşturucu bağımlılığı (%13 daha fazla) hem de kronik bir hastalığa sahip olmak (%20 daha fazla) damgalanma nedeni.
- Yaşanmış damgalanmada yaş etikli bir faktör olarak tespit edilmedi.
- Daha yüksek CD4 sayısına sahip olan kişilerde: yaşanmış damgalanma daha düşük düzeyde tespit edildi ancak beklenen damgalanma daha yüksek düzeydeydi.
- Cinsiyet ve sigara içme durumunun damgalama ölçeklerinin hiçbirinde önemli bir etkiye sahip olduğuna dair herhangi bir kanıt bulunmadı.

Sonuç:

- Bulgular, iki veya daha fazla birlikte var olan damgalamanın aritmetik toplamlarından daha fazla etkilediğini savunan, damgalama üzerine yapılan önceki çalışmaları desteklemektedir.
- Ayrıca bu çalışma kişinin sağlık durumunun daha iyi olması ile daha düşük düzeyde yaşanmış damgalanma arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır.